

Papier nepustí?

Analýza nadbytočnej administratívnej záťaže v školách

Administratívna záťaž spojená s činnosťou učiteľov a riaditeľov škôl je jednou z podstatných prekážok, ktoré limitujú ich možnosti venovať sa naplno žiakom a vzdelávaciemu procesu. Medzinárodné prieskumy síce neukazujú, že problém nadmernej administratívnej záťaže učiteľov na Slovensku je zásadne väčší než inde v zahraničí, situáciu v tejto oblasti nemožno vnímať ako uspokojivú. Približne až jednu tretinu slovenských učiteľov často alebo veľmi často značne zaťažujú administratívne povinnosti v škole. V minulosti sa uskutočnili čiastkové kroky na zníženie administratívnej záťaže v školách a ďalšie dôležité zmeny vstúpili do platnosti od 1. 9. 2015. Pre jej rozsiahlejšie zníženie bude nutné v budúcnosti vykonať aj ďalšie, najmä systémové opatrenia.

Úvod

Pri výkone svojho povolania sa učelia, ako aj riaditelia škôl stretávajú s nutnosťou venovať sa okrem vyučovacieho procesu viacerým administratívnym úlohám, ktoré vyplývajú z povahy ich povolania (pozri tiež Gaber et al. 2007). Mnohé administratívne úkony však vnímajú výhradne negatívne – ako prekážku, ktorá ich limituje pri výučbe a bráni im venovať viac pozornosti žiakom. Táto časť administratívy môže byť pedagogickými pracovníkmi vnímaná ako zaťažujúca a nadbytočná buď preto, že nie je dostatočne vecne opodstatnená alebo z dôvodu, že je príliš rozsiahla a jej administrácia zaberá neadekvátne množstvo času (napr. administratívne duplicity, či zbytočne detailné administratívne úkony)².

Nadmerné administratívne zaťaženie pedagogických pracovníkov predstavuje z hľadiska výučby závažný problém – vyťaženie učelia totiž nemajú dostatok času získavať informácie týkajúce sa vzdelávacích potrieb študentov, čím sa znižuje celková efektívnosť výučby (pozri Darling-Hammond – Wise 1995; Smith 1991; Smylie 1996). Výsledky niektorých štúdií dokonca naznačujú, že rast administratívy v školstve sa odráža v slabších študijných výsledkoch žiakov (Chubb – Moe 1990; Meier et al. 2000).

Problematika odbúravania administratívnej záťaže v školách je preto dlhodobo aktuálna a teší sa pozornosti odborníkov z oblasti vzdelávania, ako

aj tvorcov vzdelávacích politík u nás doma, aj v zahraničí (viď box č. 1). Na Slovensku sa v nedávnej minulosti prijalo niekoľko opatrení na zníženie administratívnej záťaže a ďalšie kľúčové zmeny v tejto oblasti sú v praxi účinné od 1. septembra 2015.

V tomto kontexte je cieľom komentára priblížiť dostupné informácie o administratívnej záťaži v školách a formulovať odporúčania na jej zníženie. Komentár objasňuje príčiny a zdroje administratívnej záťaže, prináša prehľad skúseností s jej redukciami a v súvislosti s aktuálnou iniciatívou ministerstva školstva navrhuje ďalšie systémové opatrenia, ktoré by mohli pomôcť výraznejšie znížiť administratívnu záťaž v slovenských školách.

Pohľad učiteľov a riaditeľov na administratívnu záťaž

Presná kvantifikácia miery administratívneho zaťaženia učiteľov nie je jednoduchá a možno ju realizovať viacerými metódami. K najčastejšie využívaným nástrojom merania administratívneho zaťaženia patria štandardizované dotazníky (napr. Easton – Brzyska 2015), ale tiež fokusové skupiny (Rasmussen – Hansen 2003), či špecializované denníky, do ktorých učelia zaznamenávajú jednotlivé činnosti, ktoré počas dňa vykonávajú spolu s údajom, koľko času týmto aktivitám venujú (Bubb – Earley 2004). Žiaľ, v súčasnosti nie je k dispozícii nijaký osobitý prieskum – či už slovenský

alebo medzinárodný - ktorý by sa primárne zaoberal témou administratívnej záťaže pedagogických pracovníkov na Slovensku. K dispozícii sú výsledky jedného slovenského výskumu a dvoch medzinárodných dotazníkových prieskumov, ktoré v rámci batérie otázok obsahovali aj niekoľko položiek, ktoré s témou administratívneho zaťaženia našich pedagogických pracovníkov priamo súvisia (Vašíčková 2014; EC 2013; OECD 2014).

Z výsledkov výskumu klímy pedagogického zboru, ktorý realizoval NÚCEM³, vyplýva, že až približne jednu tretinu slovenských učiteľov (34,17 %) často alebo veľmi často značne zaťažujú administratívne povinnosti v škole. Rizikovou skupinou sú najmä učitelia, ktorí pracujú na danej škole menej ako 2 roky (značnú záťaž často alebo veľmi často uvádza 46,44 %) a učitelia vo veku do 30 rokov (41,73 %).

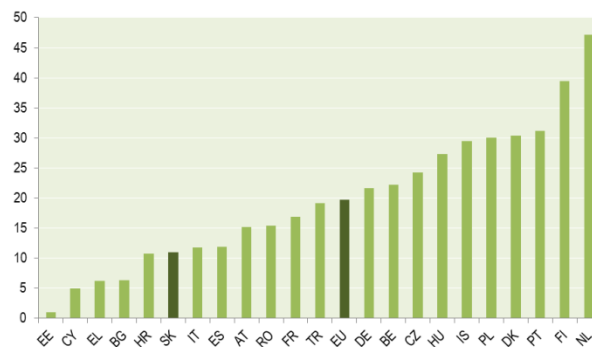
Na základe výsledkov medzinárodných prieskumov sa však nezdá, že by bol problém nadmernej administratívnej záťaže pedagogických pracovníkov na Slovensku zásadne väčší než inde v zahraničí. V dotazníkovom prieskume EK z roku 2013 boli učiteľom, ako aj riaditeľom položené aj otázky týkajúce sa miery ich pracovného vyťaženia⁴. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že „nadmerné pracovné zaťaženie nesúvisiace s výučbou“ považuje za najväčší problém svojej profesie 10,9 % slovenských učiteľov, čo je o takmer 9 % menej ako priemer 22 krajín, ktoré sa na výskume zúčastnili⁵. Celkovo vníma tento aspekt ako problematický viac učiteľov až v 16 participujúcich krajinách. Najviac v Holandsku (až 47,2 %), najmenej zasa v Estónsku (len 1,1 %).

Hoci je toto číslo z medzinárodného hľadiska relatívne nízke, rozhodne neznamená, že by učitelia na Slovensku takúto pracovnú záťaž akceptovali a nevnímali ju ako problém. Pri bližšom pohľade na tie aspekty profesie, ktoré učitelia uvádzajú ako problematické, vidno, že „nadmerné pracovné zaťaženie nesúvisiace s výučbou“ je slovenskými učiteľmi považované dokonca za štvrtý najväčší problém. Viac učiteľov označilo za najväčší problém už len prílišné množstvo stresu (21,7 %), problematické metódy hodnotenia učiteľov (17,6 %) a nedostatočné ohodnotenie ich úsilia (13,5 %). Nadmerné pracovné zaťaženie tak v hierarchii problémov predbehlo také dlhodobo diskutované témy slovenského školstva, akými sú kurikulum a sylaby (3,7 %), či počty žiakov v triedach (8,5 %).

Obdobne sú na tom so vnímaním problematickosti nadmerného pracovného zaťaženia nesúvisiaceho s výučbou aj naši riaditelia. Za najväčší problém profesie ich považuje len o čosi viac než 10 %, čo je spomedzi 14 zúčastnených krajín tretie najnižšie číslo (priemer ostatných krajín bol na úrovni 19 %).

Graf č. 1: Nadmerné pracovné zaťaženie ako najväčší problém profesie učiteľa

(Učitelia považujúci nadmerné pracovné zaťaženie nesúvisiace s výučbou za najväčší problém profesie, %)

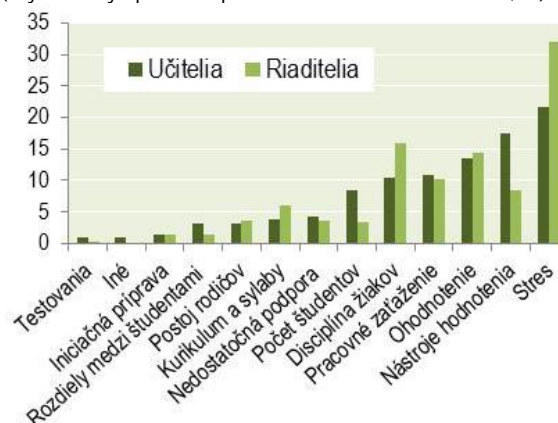
Zdroj: European Commission 2013

Pracovná záťaž nesúvisiaca s výučbou je riaditeľmi vnímaná – podobne ako v prípade učiteľov – ako štvrtý najzávažnejší problém, ktorý predbehol iba prílišný stres (31,9 %), slabá disciplína žiakov (16 %) a nedostatočné ohodnotenie (14,3 %).

Skutočnosť, že problém administratívnej záťaže nie je na Slovensku z medzinárodného hľadiska natoľko výrazný, potvrdzujú aj výsledky prieskumu OECD TALIS z roku 2013⁶. Z týchto údajov vyplýva, že na vyučovacích hodinách učitelia na Slovensku venujú vykonávaniu administratívnych úkonov približne 7,1 % svojho času. Relatívne dobrou správou je, že toto číslo je menšie ako priemer všetkých zúčastnených krajín (8,0 %). Pre porovnanie, najviac času venujú administratívnym úlohám počas vyučovania učitelia v Brazílii (12,2 %), najmenej v Bulharsku (4,6 %). Na druhej strane, čas venovaný administratíve na vyučovacích hodinách sa na Slovensku v porovnaní s rokom 2008 mierne zvýšil (o 0,4 p. b), zatiaľ čo v priemere zúčastnených krajín sa znížil (o 0,6 p. b). Navyše, v prieskume sa takisto ukázalo, že s rastúcim množstvom času, ktorý slovenskí učitelia vynakladajú na administratívu, klesá ich vnímaná profesijná zdatnosť (OECD 2014).

Graf č. 2: Najzávažnejšie problémy

(najzávažnejší problém profesie učiteľa a riaditeľa v SR, %)

Zdroj: European Commission 2013

Box č. 1: Skúsenosti so znižovaním administratívnej záťaže v zahraničí

Opatrenia na zníženie administratívnej záťaže sú v súčasnosti realizované aj v zahraničí. Pre porovnanie a inšpiráciu uvádzame stručný prehľad týchto aktivít z Veľkej Británie, Austrálie (Queenslandu) a Nemecka (Spolkovej republiky Berlín).

Veľká Británia

Vo Veľkej Británii ministerstvo školstva za posledných päť rokov posúdilo všetky úpravy, ktoré školám ustanovovali najrôznejšie povinnosti. Na základe tejto analýzy potom došlo k ich významnému zjednodušeniu a redukcii, napr. odbúranie až 21 000 strán smerníc, pokynov a pod. (DfE 2015).

Za osobitnú zmienku stojí iniciatíva ministerstva s názvom „Workload challenge“, v rámci ktorej vyplňalo viac ako 20 000 učiteľov dotazník zameraný na identifikáciu nepotrebných a nadbytočných administratívnych úkonov. Na základe výsledkov prieskumu sa navrhli konkrétne kroky a opatrenia, identifikovali sa zodpovední aktéri a navrhlo sa harmonogram ich implementácie. Okrem iných opatrení sa ministerstvo zaviazalo od roku 2016 v dvojiročných intervaloch uskutočňovať rozsiahly prieskum pracovnej záťaže učiteľov (s cieľom poskytovania spätnej väzby aj o administratívnom zaťažení), ktorého údaje budú kompatibilné s prieskumom OECD TALIS (DfE 2015).

Do snahy o redukcii administratívnej záťaže boli zapojené aj ďalšie organizácie. V októbri 2014 vydala britská školská inšpekcia dokument, ktorého cieľom bolo zručiť „mýty“ týkajúce sa inšpekčnej činnosti. V praxi totiž dochádzalo k situáciám, kedy školy „pre istotu“ vykonávali celkom zbytočnú administratívu práve v obave zo sankcií plynúcich z možných náleзов inšpekcie (Ofsted 2014). Dokument inšpekcia naďalej priebežne aktualizuje na základe spätnej väzby pochádzajúcej priamo zo škôl. Inšpekcia sa takisto zaviazala do roku 2016 zjednodušiť a skrátiť inštrukcie a postupy pre inšpektorov (DfE 2015).

Queensland

V austrálskom štáte Queensland sa na školách zrušila povinnosť viesť dokumentáciu v papierovej forme, ak je dostupná aj v elektronickej podobe. Ďalej sa rozšírila elektronizácia procesov, zjednodušilo sa vykazovanie údajov (napr. stručnejšie a prehľadnejšie online formuláre), zaviedli sa „user-friendly“ online aplikácie pre účely plánovania, zredukovalo sa množstvo plánov a prehľadov. Takisto boli odstránené duplicity v nahlasovaní údajov (DET 2014).

Berlín

Na berlínskych školách zasa upustili od písomných individuálnych študijných plánov na podporu výrazne zaostávajúcích žiakov, ako aj od ich prerokovania v rade tried. Potrebné opatrenia tak učitelia prijímajú iba po dohode s rodičmi a žiakmi (Senbwf 2007).

Pre zefektívnenie komunikácie bolo zriadené zvláštne emailové spojenie medzi ministerstvom, štátnou správou na nižšej úrovni a školami. Ministerstvo zverejnilo aktuálne znenie všetkých platných zákonov, vyhlášok, smerníc, metodických usmernení, ktoré podľa potreby aktualizuje (Senbwf 2007).

Príčiny administratívnej záťaže škôl

Výsledky štúdií naznačujú, že administratíva súvisiaca so systémom riadenia, je zdrojom najväčšej časti administratívnej záťaže, s ktorou sa učitelia na školách stretávajú⁷ (Easton – Brzyska 2012; Martinez – Pepler 2000; Smylie 1996). Aj v prípade Slovenska značnú časť administratívy spôsobujú nároky a povinnosti, ktoré vyplývajú z riadenia zo strany samého Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Realizácia niektorých dôležitých školských politík a funkcií je spojená s produkciou administratívy, ktorá je často zakotvená v školskej legislatíve. Medzi kľúčové zdroje administratívnej záťaže možno zaradiť najmä kurikulum (tvorba školských vzdelávacích programov), individuálnu integráciu žiakov, adaptačné vzdelávanie, kontinuálne vzdelávanie, hodnotenie pedagogických zamestnancov, externé testovanie, štatistické vykazovanie a vzdelávacie poukazy. Špecifický typ administratívnej záťaže predstavuje aj realizácia projektov z európskych štrukturálnych fondov.

Na miere administratívnej záťaže učiteľov sa však podieľajú aj ďalšie skutočnosti, ako napr. efektívnosť využívania informačných technológií, miera centralizácie rozhodovacích procesov, či administratívna podpora, ktorá je učiteľom poskytnutá (Martinez a Pepler 2000).

Okrem ministerstva školstva sa na produkcii administratívnej záťaže v školách podieľa aj napĺňanie agendy, ktorá je v kompetencii iných ministerstiev, avšak súvisí s činnosťou škôl: ide najmä o Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (evidencia detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia pre úrady práce v súvislosti s vyplácaním dotácií), Ministerstvo zdravotníctva SR (bezpečnosť a ochrana zdravia) a Ministerstvo kultúry SR (kultúrne poukazy).

Ďalší okruh príčin administratívnej záťaže súvisí s tým, že mnohé školy pôsobia ako právne subjekty. Z tejto skutočnosti pre ne vyplýva agenda, ktorá je spojená aj so zvýšenou administratívnou záťažou (účtovníctvo, ochrana a bezpečnosť zdravia atď.).

Za jednu z príčin administratívnej záťaže škôl sa zvykne považovať aj činnosť kontrolných orgánov, najmä Štátnej školskej inšpekcie. Učitelia a riaditelia škôl upozorňujú na to, že školská inšpekcia do značnej miery kontroluje formálne a administratívne procesy v školách, čo ich vedie ku generovaniu nadbytočnej administratívy.

Rozsah administratívnej záťaže nemusí byť v jednotlivých školách rovnaký. Na jej produkcii sa totiž podieľajú aj zriaďovatelia a manažment školy. Zriaďovatelia škôl (t. j. obce, samosprávne kraje, cirkevní a súkromní zriaďovatelia) neraz vyžadujú rozmanité prehľady a podklady. Niektorí riaditelia

škôl môžu z rozličných dôvodov (napríklad byrokratický systém riadenia a kontroly) vyžadovať od učiteľov tvorbu dokumentácie, ktorá ide nad rámec systémovo alebo legislatívne vyžadovaných podkladov.

Realizované opatrenia a odporúčania na ďalšie zníženie administratívnej záťaže škôl

Na základe výsledkov činnosti pracovnej skupiny zloženej z učiteľov a riaditeľov škôl a ďalších konzultácií s relevantnými inštitúciami a subjektmi sa ministerstvo školstva rozhodlo od 1. septembra 2015 uskutočniť viaceré zmeny na zníženie administratívnej záťaže v základných a stredných školách:

- Umožnila sa viesť triedna kniha aj v elektronickej forme, čím sa zníži administratívna záťaž súvisiaca s vytváraním písomnej verzie. Na konci školského roka sa triedna kniha vytlačí, podpíše a opečiatkuje, aby sa mohla riadne archivovať.
- Zjednodušilo sa tlačivo, ktoré súvisí so vzdelávaním dieťaťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole, v základnej škole, v strednej škole a v špeciálnej škole. Odstránili sa viaceré jeho časti a správy z odborných vyšetrení budú môcť byť vo forme príloh. Pôvodné tlačivo sa tak zo 17 strán zredukovalo na 4 strany. Zároveň sa predĺžila periodicita predkladania písomnej správy o postupe a výsledkoch výchovno-vzdelávacej činnosti so žiakom v prípade individuálneho vzdelávania zo štvrtročnej na polročnú.
- Umožnilo sa vydávať polročné vysvedčenia aj bez nutnosti písomnej žiadosti, pretože administrácia písomných žiadostí príliš zaťažovala školu.
- V základných školách sa zrušilo päť konkrétnych dokumentov, ktoré sa v praxi ukázali ako zbytočné, prípadne obsahovali informácie zahrnuté v iných dokumentoch školy. Ide o prehľad o rozsahu pedagogickej činnosti pedagogických zamestnancov a odbornej činnosti odborných zamestnancov, ročný plán kontrolnej činnosti riaditeľa a zástupcu riaditeľa, návrh výletov, výcvikov, exkurzií a škôl v prírode, rokovací poriadok pedagogickej rady a plán činnosti metodických združení a predmetových komisií.
- V súvislosti s organizovaním školy v prírode sa zrušil písomný súhlas riaditeľa vysielajúcej školy na organizovanie školy v prírode a pracovná náplň zdravotníka, ktorú musel vypracúvať riaditeľ školy. Zároveň sa poverenie pedagogického zamestnanca funkciou pedagogického vedúceho školy v prírode zakomponovalo do plánu organizačného zabezpečenia školy v prírode, čím sa odstránila nutnosť koncipovať špeciálne poverenie.

Nad rámec tejto iniciatívy sa umožnilo, aby učebnými osnovami povinného vyučovacieho predmetu základnej školy alebo gymnázia, ktorého časová dotácia sa v učebnom pláne nezvyšuje alebo sa zvyšuje bez rozšírenia obsahu, mohli byť vzdelávacie štandardy definované v štátnom vzdelávacom programe.

Napriek tomu, že v oblasti znižovania administratívnej záťaže sa v minulosti okrem uvedených zmien uskutočnili aj niektoré iné opatrenia (viď. box č. 2), stále jestvuje priestor na ďalšie, najmä systémové zmeny. To si vo viacerých prípadoch bude vyžadovať komplexnejšie zmeny, ktoré sa nedajú vyriešiť len jednoduchou zmenou tlačiva (napríklad administratívne procesy súvisiace s adaptačným a kontinuálnym vzdelávaním).

V súvislosti s komplexnejšími zmenami by sa mala revidovať a redukovat' štruktúra niektorých koncepčných dokumentov a správ, najmä školského vzdelávacieho programu a správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach.

Okrem toho by sa mal posilniť význam a zmyslupnosť niektorých systémovo dôležitých činností, ktoré sa v súčasnosti vnímajú len ako zbytočná administratívna záťaž (najmä každoročné hodnotenie pedagogických a odborných zamestnancov, za ktoré zodpovedá riaditeľ školy).

Ďalšou zo systémových otázok je problematika štatistického vykazovania. V tejto súvislosti bude nutné vykonať obsahový audit, čo je relevantné zbierať pre potreby riadenia na národnej úrovni a pre potreby informovania z medzinárodného hľadiska. Jestvuje tu priestor na zrušenie tvorby, zjednodušenie, alebo predĺženie periodicity vypracovávania niektorých štatistických výkazov. V tejto súvislosti by mal dôležitú rolu zohrať aj Rezortný informačný systém (RIS).

Tým sa dostávame k ďalšiemu významnému systémovému opatreniu, ktorým by mala byť elektronizácia. Tá by mala predovšetkým odstrániť nutnosť viesť dokumentáciu v papierovej forme a zabezpečiť zjednodušenie administratívnych úkonov, možnosť rýchleho a automatického generovania potrebných informácií a údajov a odstránenie duplicít pri ich zbere.

Popri zmenách v administratíve súvisiacej s uplatňovaním konkrétnych politík a posilnení elektronizácie by sa mala zlepšiť aj metodická podpora pri riešení administratívy. V prípade komplikovanejších, rozsiahlejších alebo nových administratívnych úkonov by sa mali vytvoriť jednoduché a zrozumiteľné manuály, tzv. „guidelines“.

Okrem toho by sa mala rozšíriť knižnica vzorovej dokumentácie a vytvoriť editovateľné vzory potrebných tlačív a dokumentov.

V prípade niektorých dokumentov (ako napríklad triedna kniha, triedny výkaz, katalógový list žiaka) by sa namiesto vytvárania vzorových tlačív naopak dalo uvažovať o tom, že by sa definovali len ich obsahové položky, resp. zoznam informácií a údajov, ktoré má škola zbierať. Spôsob a formát, akým bude škola tieto informácie získavať a uchovávať, by si mala zvoliť sama.

Vplyv na rozsah administratívnej záťaže majú okrem ministerstva školstva aj ďalšie inštitúcie. Napríklad v prípade Štátnej školskej inšpekcie by presunutie dôrazu kontrolnej činnosti z formálnych procesov na overovanie kvality kľúčových činností a úloh zamedzilo generovaniu zbytočnej dokumentácie zo strany škôl. To však musí byť spojené s kvalitným výberom budúcich inšpektorov, ako aj s ich primeranou prípravou na takúto zmenu charakteru inšpekčnej činnosti.

Prehodnotiť je možné aj administratívnu agendu, ktorá je v kompetencii iných ministerstiev, avšak súvisí s činnosťou škôl. Podstatnú časť z nej by nemuseli vykonávať školy, ale iné súčasné servisné inštitúcie a pracoviská na centrálnej alebo regionálnej úrovni.

Zároveň treba zdôrazniť, že niektoré doterajšie aktivity sa týkali predovšetkým základných a stredných škôl. Ďalšou z výziev je preto analýza a zníženie administratívnej záťaže v materských školách, najmä prostredníctvom revízie vyhlášky o materskej škole.

Akokoľvek, hoci je zníženie administratívnej záťaže učiteľov a riaditeľov jednoznačne v záujme skvalitnenia výučby, uvažovať o úplnom odbúraní všetkej administratívy zo škôl by bolo nerealistické. Určitá miera administratívy (a teda aj administratívnej záťaže) bude v školskom systéme prítomná vždy, vyplýva totiž z nutnosti jeho riadenia a koordinácie. Okrem administratívnych úkonov súvisiacich so zaznamenávaním dochádzky a prospechu žiakov bude do budúcnosti narastať najmä význam záznamov slúžiacich pre potreby informovaného zlepšovania politík, rovnako ako aj záznamov dokumentujúcich účelnosť vynakladania verejných zdrojov v školstve (Gaber et al. 2007). To by sa však malo diať čo najefektívnejšie, aby sa získavali výlučne užitočné údaje, ktoré pomôžu skvalitniť pedagogické procesy v školách.

Box č. 2: Skúsenosti so znížením administratívnej záťaže na Slovensku

Od školského roka 2011/2012 sa pre zníženie administratívnej záťaže v školách uskutočnili najmä nasledujúce opatrenia:

- Zrušila sa povinnosť vydávať polročné vysvedčenia, namiesto ktorých žiaci dostávajú od triedneho učiteľa iba výpis slovného hodnotenia alebo klasifikácie o prospechu a správaní. Formu výpisu určuje škola alebo sám triedny učiteľ. Výpis neobsahuje pečiatku ani mnohé údaje, ktoré sú súčasťou vysvedčenia. Takisto nie je potrebné, aby ho podpísal riaditeľ školy.
- Zaviedli sa vzory pedagogickej dokumentácie, ktoré ministerstvo školstva zverejňuje v online knižnici vzorov. Školy tak môžu lepšie využívať svoje informačné systémy v oblasti vedenia pedagogickej dokumentácie.
- Zjednodušili sa doklady o uznaní vzdelania znížením počtu vzorov, podpisov a pečiatok a väčšou flexibilitou pri ich tlačení.
- Zjednodušilo sa používanie informovaného súhlasu, v ktorom zákonný zástupca žiaka môže vyjadriť súhlas s uskutočnením viacerých školských akcií.
- Vyňala sa triednická hodina z rozvrhu hodín. Triedni učitelia už nemusia vypracovávať plán triednických hodín, ktorý viedol k formalizmu.

Od školského roka 2014/2015 sa novelizáciou školského zákona zredukovala pedagogická dokumentácia. Primárnym cieľom bolo odbúrať vedenie dokumentov s duplicitnými údajmi. Učitelia už nemusia viesť, resp. vypracovávať osobný spis žiaka, plán práce školy, denník výchovnej skupiny a tematické výchovno-vzdelávacie plány predmetov.

Literatúra

- Bimber, B. (1993), *School Decentralization. Lessons from the Study of Bureaucracy*. Santa Monica: RAND.
- Bubb, S., Earley, P. (2004), *Managing Teacher Workload. Work-Life Balance and Wellbeing*. London: SAGE Publications Inc.
- Darling-Hammond, L., Wise, A. E. (1985), Beyond standardization: State standards and school improvement. *Elementary School Journal*, 85, 315–336.
- Department for Education (2015), *Government response to workload challenge*. [online]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/workload-challenge-for-schools-government-response>. DfE
- Department for Education, Training and Employment (2014), *Red tape reduction in Queensland state schol*. [online]. Dostupné z: <http://deta.qld.gov.au/corporate/pdf/2nd-edition-red-tape-reduction-booklet.pdf>. The state of Queensland 2014
- Die Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2007), *Bildungsverwaltung veröffentlicht Sammelverordnung: Zöllner: Weniger Bürokratie für Schulen*. [online] Dostupné z: <http://www.berlin.de/rbmskzl/aktuelles/pressemitteilungen/2007/pressemitteilung.55310.php>.
- European Commission (2013), *Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe. Final report. Volume 2*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Easton, C., Brzyska, B. (2011), *NFER Teacher Voice Omnibus Survey. Identifying and reducing bureaucratic burdens*. [online]. Dostupné z: <https://www.nfer.ac.uk/publications/91049/91049.pdf>.
- Gaber, S., Tašner, V., Zgaga, P. (2011), Autonomy, Bureaucracy, Administrative Burden and Quality Assurance in Education in Slovenia. *Bildung Und Erziehung*, 64(3), 1–13.
- Goldspink, C. (2007), Rethinking Educational Reform: A Loosely Coupled and Complex Systems Perspective. *Educational Management Administration & Leadership*, 35(1), 27–50.
- Martinez P., Pepler, G. (2000), *Reducing bureaucratic burdens on lecturers*. London: Fedra.
- Meier, K. J., Polinard, J. L., Wrinkle, R. D. (2000), Bureaucracy and organizational performance: causality arguments about public schools. *American Journal of Political Science*, (July).
- Murphy, M. (2009), Bureaucracy and its limits: accountability and rationality in higher education. *British Journal of Sociology of Education*, 30(6), 683–695.
- OECD (2014), *Talis 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*, OECD Publishing
- Ofsted (2014), *Ofsted inspections – Clarification for schools*. [online]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/379528/Ofsted_20inspections_20-20clarification_20for_20schools.pdf. Ofsted.
- Rasmussen, R., Hansen, O. (2003), Teacher paper workload. Los Angeles: Los Angeles Unified School District.
- Smith, M. L. (1991), Put to the test: The effects of external testing on teachers. *Educational Researcher*, 20(5), 8–11.
- Smylie, M. A. (1996), Teacher Capital: The Reform. *Education*, 25(9), 9–11.
- Vandenbergh, V. (2010), Combining Market and Bureaucratic Control in Education: An answer to market and bureaucratic failure? *Comparative Education*, 35(3), 271–282.
- Vašíčková, S. (2014), *Správa z merania klímy pedagogického zboru, Výskum sprievodných aspektov vzdelávania*. Bratislava: NÚCEM.

Poznámky

¹ Materiál prezentuje názory autorov, ktoré nemusia nevyhnutne odrážať oficiálne názory a politiky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Cieľom komentárov IVP je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu. Práca neprešla jazykovou úpravou. Autori by chceli osobitne poďakovať Jánovi Tomanovi za pomoc pri spracovaní skúseností so znižovaním administratívnej záťaže v zahraničí. Špeciálne poďakovanie patrí všetkým členom pracovnej skupiny na znižovanie administratívnej záťaže v základných a stredných školách – na základe ich podnetov sme vychádzali pri formulovaní príčin administratívnej záťaže a odporúčaní na jej zníženie. Za mnohé cenné pripomienky, rady a odporúčania ďakujeme Romanovi Baranovičovi, Jane Kontúrovej, Martinovi Krížovi, Alene Petákovéj, Petrovi Mederlymu a Matejovi Šiškovičovi.

² Termín „administratívna záťaž“ sa v zahraničnej odbornej literatúre často stotožňuje a zamieňa s pojmom byrokracia. V textoch z oblasti ekonomie a analýzy verejných politík sa slovom byrokracia označuje administratíva, ktorú určitý formálny systém riadenia generuje. Aj keď byrokracia v tomto kontexte nie je chápaná výhradne negatívne, cieľom analýz je zväčša zjednodušenie skúmanej administratívy, odbúranie nadbytočnej administratívy a celkové zníženie administratívnej záťaže (porovnaj Bubb – Earley 2004; Easton – Brzyska 2012; Galton 2008; Martinez – Pepler 2000; Murphy 2009; Rasmussen 2003; OECD 2014).

³ Údaje sú získané z výsledkov online dotazníkového výskumu klímy pedagogického vzoru, ktorý bol realizovaný v rámci projektu NÚCEM-u s názvom Zvyšovanie kvality vzdelávania v základných a stredných školách s využitím elektronického testovania. Výskum bol uskutočnený v júni 2014, pričom sa ho zúčastnilo spolu 4484 pedagógov zo ZŠ a gymnázií (Vašíčková 2014). Kompletnú správu z výskumu možno získať online na adrese: <http://www.etest.sk/data/att/422.pdf>.

⁴ Výskumná vzorka pre SR pozostávala z 832 učiteľov a 351 riaditeľov škôl. Vzhľadom na charakter výberu vzorky (na získanie respondentov boli využité kontakty a siete vopred identifikovaných lokálnych expertov) nie sú sice výsledky prieskumu reprezentatívne, no veľkosť vzorky, rovnako ako pomerne vysoká návratnosť dotazníkov (32,2 %) umožňujú vyvodenie určitých čiastkových záverov.

⁵ Závažnejším problémom však môže byť pracovné zaťaženie, ktoré by za dôvod možného odchodu zo školstva označilo až 13,63 % učiteľov. V porovnaní s priemerom všetkých participujúcich krajín je to o 2,62 % učiteľov viac. Slovensko je tak krajinou so šiestym najväčším podielom učiteľov, ktorí by kvôli neustále rastúcemu pracovnému zaťaženiu zvažovali odchod zo školstva. Najviac takýchto učiteľov je v Poľsku (až 18,6 %), najmenej v Bulharsku (len 4,12 %).

⁶ Finálnu vzorku pre SR tvorilo 195 škôl s 3548 učiteľmi vyučujúcimi na druhom stupni základných škôl a nižšom stupni osemročných gymnázií. Štúdiu za SR realizoval NÚCEM.

⁷ Škola totiž nie je pre tento typ riadenia a kontroly najvhodnejším typom organizácie: práca je tu premenlivá, nepodlieha rutine a viac než štandardizovaný prístup je pre uspokojovanie potrieb klientov (žiacov a ich rodín) dôležitá flexibilita pracovníkov (učiteľov) (pozri napr. Bimber 1993; Goldspink 2007; Vanderbergh 2010).